

Jakość kształcenia jako przedmiot oceny akredytacyjnej

Prof. dr hab. inż. Stanisław Oszczak

*1) Katedra Nawigacji Lotniczej
W S O S P w Dęblinie*

2) Centrum Badań Kosmicznych PAN

*3) Katedra Geodezji Satelitarnej i Nawigacji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*

Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 12.03.2013 r.

Treść prezentacji

- Definicje zapewnienia jakości *Quality Assurance (QA)*, *monitoringu* oraz kontroli jakości *Quality Control (QC)*
- Kryteria zapewnienia jakości (QA) kształcenia przewidziane w systemie Krajowych Ram Kwalifikacji
- Monitorowanie spełnienia kryteriów dotyczących jakości kształcenia zawartych w Krajowych Ramach Kwalifikacji
- Kontrola jakości (QC) kształcenia jako przedmiot oceny akredytacyjnej w świetle wytycznych raportu Polskiej Komisji Akredytacyjnej
- Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni przez powołane zespoły Polskiej Komisji Akredytacyjnej w Uczelniach Technicznych
- Podsumowanie i wnioski

Definicje zapewnienia jakości *Quality Assurance (QA)* oraz kontroli jakości *Quality Control (QC)*

- System zarządzania jakością może być wyrażony jako struktura organizacyjna obejmująca procedury, procesy i zasoby potrzebne do jego wdrożenia,
- Zapewnienie jakości *Quality Assurance (QA)* odnosi się do działań realizowanych w systemie zarządzania jakością, tak aby wymagania jakościowe dla danego produktu lub usługi zostały spełnione (wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji),
- *Monitoring* – oznacza regularne jakościowe i ilościowe pomiary lub obserwacje zjawiska zmiennego w czasie (monitoring wewnętrzny i zewnętrzny)
Trzy zasady monitoringu:
 - cykliczność obserwacji,
 - unifikacja metodyk wykorzystywanych do pomiarów i obserwacji,
 - unifikacja interpretacji wyników,
- Kontrola jakości *Quality Control (QC)* obejmuje metody, procedury lub zestaw procedur w systemie nauczania, które mają na celu zapewnienie, że produkt wytworzony lub wykonywane usługi przylegają do określonego zestawu kryteriów jakości i spełniają wymagania klienta / *interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych* (pracodawcy i studenta) oraz obejmują zasady i kryteria akredytacji uczelni po wejściu w życie Krajowych Ram Kwalifikacji.

Kryteria zapewnienia jakości (QA) kształcenia przewidziane w systemie Krajowych Ram Kwalifikacji

- Wprowadzono kartę przedmiotu, w której oprócz danych dotyczących nazwy i statusu przedmiotu, liczby ECTS, formy zajęć i liczby godzin w semestrze, nazwiska osoby odpowiedzialnej, zalecanej literatury przedmiotu, podaje się także konieczność spełnienia określonych *kryteriów jakościowych kształcenia*, takich jak *wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne*, w tym:
 - wypełnienie rygorów dydaktycznych,
 - osiągnięcie określonego celu kształcenia,
 - wykaz metod i środków dydaktycznych – procedur niezbędnych do osiągnięcia celu,
 - wymagania wstępne dla przedmiotu,
 - szczegółową organizację przedmiotu i treści kształcenia - wykłady i ćwiczenia,
 - efekty kształcenia i metody sprawdzania tych efektów,
 - wymagania, których spełnienie jest konieczne dla uzyskania oceny w indeksie,
 - bilans nakładu pracy studenta dla osiągnięcia odpowiednich efektów kształcenia.

Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 12.03.2013 r.

Monitorowanie spełnienia kryteriów jakości kształcenia wg Krajowych Ram Kwalifikacji

- **Wdrożenie Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studiów (USOS):**
 - oferta dydaktyczna uczelni (definiowanie przedmiotów, Karty Przedmiotów, terminów zajęć, obsługa administracyjna i stypendialna studenta, itp.)
 - obsługa toku studiów każdego studenta (zajęcia, oceny, protokoły, wznowienia studiów itp.)
 - wprowadzanie oceny przez prowadzącego zajęcia z danego przedmiotu -
- informacji o *spełnieniu wymaganych kryteriów jakościowych kształcenia*.
- **Wprowadzenie i stosowanie przez uczelnie *wewnętrznego systemu zarządzania jakością*:**
 - Powoływanie Komisji ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia,
 - Okresowe hospitacje zajęć wykonywane przez dziekana, kierownika jednostki organizacyjnej uczelni lub osoby upoważnione,

 - Anonimowe ankiety studenckie dotyczące jakości i terminowości zajęć prowadzonych przez pracowników dydaktycznych – służą głównie do okresowej oceny nauczycieli akademickich.

Kontrola jakości kształcenia jako przedmiot oceny akredytacyjnej w świetle wytycznych raportu PKA

- 1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę (2 podpunkty),**
- 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie (5 podpunktów + 1 załącznik),**
- 3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia (8 podpunktów),**
- 4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów (7 podpunktów + 1 Tabela + 2 załączniki),**
- 5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych (3 podpunkty),**
- 6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów (2 podpunkty),**
- 7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię (12 podpunktów),**
- 8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia (4 podpunkty + 1 Tabela),**
- 9. Podsumowanie (+1 Tabela - Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej).**

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni przez powołane zespoły Polskiej Komisji Akredytacyjnej w naukach technicznych

8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia (4 podpunkty + 1 Tabela),

- 1). *Ocena działań zmierzających do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Ocena przejrzystości struktury zarządzania procesem dydaktycznym na ocenianym kierunku studiów, a także systematyczności i kompleksowości przeprowadzanych ocen i analiz osiągniętych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia tj. efektów kształcenia, programu studiów oraz metod jego realizacji;*

„Kompetencje i zadania poszczególnych organów i jednostek organizacyjnych w zakresie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia opisane są w Statucie Uczelni i Regulaminie Organizacyjnym”.

„System zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia w Uczelni zapewnia powołana Komisja ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia w Uczelni..., której działania dotyczą wypracowania procedur zapewniających wysoką jakość nauczania i oceniania, prawidłową organizację zajęć, jakość kadry dydaktycznej, bazy dydaktycznej (Zarządzenie nr ... Rektora ... z dnia ... w sprawie powołania Komisji ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia w Uczelni... procedur oceny jakości kształcenia w Uczelni...)”.

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

- *„Ponadto w toku kolejnych prac, dn.... Rektor Uczelni...wydał zarządzenie ... w sprawie powołania Komisji ds. zasad budowania systemu ECTS, której zadaniem jest: przygotowanie wytycznych dotyczących punktów zaliczeniowych przedmiotom prowadzonym w Uczelni, przyporządkowanie punktów ECTS przedmiotom kształcenia ogólnego, opracowanie zasad transferu punktów ECTS studentom studiującym poza uczelnią macierzystą, nadzór nad katalogiem przedmiotów (zarządzenie nr ... Rektora Uczelni... z dnia.... w sprawie zasad budowania systemu ECTS). Prace poszczególnych Komisji są w toku”.*
- *„Na poziomie Instytutu zostały powołane Instytutowe Komisje ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia oraz Instytutowy Koordynator ECTS. Zaś na kierunku ... powołana została Komisja Dydaktyczna, wszyscy pracownicy dydaktyczni są zaangażowani w prace dotyczące koncepcji kształcenia poprzez np. opracowywanie sylabusów”.*
- *„W celu zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów są podejmowane następujące działania dotyczące: - programów kształcenia. Komisja Dydaktyczna ds. kierunku ... opracowuje program studiów, kolejno przedstawia go do akceptacji Radzie Instytutu Inżynierii Technicznej, a następnie program akceptuje Prorektor ds. Dydaktycznych. Do zapewnienia prawidłowej realizacji kształcenia dla każdego przedmiotu opracowują się sylabusy. Program studiów jest również opiniowany przez Samorząd Studencki. Osobą odpowiedzialną za prawidłową jakość kształcenia w ramach danego przedmiotu jest osoba prowadząca wykład”.*

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

„- ocenianie studentów. Zasady oceny studentów są zawarte w Regulaminie Studiów oraz sylabusach. Student jest informowany o kryteriach zaliczenia programu zajęć (na początku każdego semestru), wymaganiach i formach zajęć. Ocena jest przeprowadzana za pomocą weryfikacji zakładanych efektów kształcenia”.

„- okresowa ocena kadry dydaktycznej. Ocenę tę przeprowadza się na podstawie „Zasady oceny nauczycieli akademickich w Uczelni ...” opracowaną przez Uczelnianą Komisję ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia. Do roku akademickiego 2011/2012 ocena pracownika dokonywana była nie rzadziej, niż raz na cztery lata, obecnie nie rzadziej, niż raz na dwa lata. Dokumentem potwierdzającym przeprowadzenie oceny jest arkusz oceny, który uwzględnia hospitacje zajęć dydaktycznych, publikacje, badania ankietowe prowadzone przez studentów, prowadzenie studenckich kół naukowych, seminariów, współpracę z samorządem studenckim, awanse naukowe, prowadzone prace naukowo – badawcze, udział w konferencjach naukowych, komisjach, organizację konferencji, pełnienie funkcji w organach Uczelni. Dyrektor Instytutu opiniuje arkusz oceny. Następnie Rada Instytutu przyznaje ocenę pracownikowi. Następnie struktura zatrudnienia pracowników dydaktycznych, infrastruktura dydaktyczna jest monitorowana przez Dział Toku Studiów. Kontrole odbywania zajęć oraz konsultacje przeprowadzane są przez Władze Instytutu oraz pracowników Działu Toku Studiów”.

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

„- ankietyzacja. Wśród ankiet wypełnianych anonimowo przez studentów oraz studentów ostatniego semestru studiów zostały opracowane następujące ankiety: dotyczące oceny pracowników dydaktycznych, ankiety dotyczące oceny programu kształcenia oraz ankiety oceniające pracowników administracyjnych. Ankiety przeprowadza dyrekcja instytutu, kierownicy zakładów. Wyniki tych ankiet na zakończenie studiów przedstawiane są pracownikom dydaktycznym, które mają wpływ na plan kształcenia, program studiów. Ankiety, które dotyczą pracy administracji mają na celu podnoszenie jakości pracy związanej z tokiem studiów. Zebrane wyniki wszystkich ankiet są przekazywane do Uczelnianej Komisji ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia oraz Prorektora ds. Dydaktycznych”.

„- praktyki. Studenci na zajęciach terenowych opracowują operaty, praktyki studenckie są weryfikowane dwustopniowo przez pracownika Działu praktyk oraz Zastępcę Dyrektora Instytutu ds. kierunku”.

„ - opracowanie warunków i zasad procesu dyplomowania, zawartych w Regulaminie Studiów. W Instytucie ... została powołana Komisja ds. dyplomowania na kierunku ... , do której należy organizacja pisemnego egzaminu dyplomowego, obrona prac dyplomowych, opiniowanie tematów prac dyplomowych proponowana przez nauczycieli akademickich. Tematy prac inżynierskich są zatwierdzane przez Radę Instytutu ... w semestrze poprzedzającym dyplomowanie. Przeprowadzana jest analiza prac dyplomowych.”.

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

- **„Władze Instytutu i Uczelni podjęły działania zmierzające do zapewnienia jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów. Przeprowadzane oceny i analizy osiągniętych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia można uznać za prowadzone systematycznie. W tym celu Komisja ds. Zapewnienia i Oceny Jakości Kształcenia w Uczelni ... przyjęła harmonogram prac w okresie (roku akademickiego – dop. własny), określający program działania, poziom realizacji (centralny i jednostki) oraz wskazując termin realizacji”.**
 - ocena efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia w zakresie analizy efektów kształcenia i mechanizmów służących monitorowaniu i doskonaleniu programu kształcenia, w tym dostosowywania do zmieniających się potrzeb interesariuszy zewnętrznych oraz potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych. Ocena przydatności tego systemu do badania zgodności programu kształcenia na danym kierunku studiów i metod jego realizacji z założonymi (lub wzorcowymi) efektami kształcenia albo ze standardami kształcenia, ocena jego dotychczasowej skuteczności w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia;
 - ocena systemu upowszechniania informacji dotyczących wyników monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia, oraz wprowadzanych zmian.
- **„W Uczelni funkcjonuje zintegrowany system informatyczny. Na stronach internetowych Uczelni i Instytutu zawarte są informacje dotyczące programów kształcenia, toku studiów, kadry, finansów, dydaktyki. Ponadto wytyczne obowiązujące przy pisaniu pracy inżynierskiej, wzór strony tytułowej zakres tematyczny, harmonogram działań związanych z dyplomowaniem są przedstawiane studentom i zamieszczone na stronie internetowej Instytutu Aktualne informacje zamieszczane są na stronach internetowych Uczelni i Instytutu**
- **„ Na zebraniach Rady Instytutu oraz zebraniach pracowników przekazywane są informacje dotyczące monitorowania jakości kształcenia, efektów kształcenia, kontroli odbywania zajęć i konsultacji. Przekazywane są wnioski z monitorowania programów kształcenia, dotychczas - ich zgodności ze standardami”.**

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

2). Ocena udziału interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych w procesie zapewnienia jakości kształcenia i działań podejmowanych przez jednostkę, mających aktywizować uczestników oraz beneficjentów procesu kształcenia do podnoszenia jego jakości. Ocena stopnia zainteresowania studentów jakością kształcenia i ich wpływu na tę jakość. Ocena roli przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni/ jednostki oraz przedstawicieli Parlamentu Studentów RP w procesie zwiększania świadomego wpływu studentów na jakość kształcenia, optymalizację osiąganych efektów kształcenia i ich dostosowywanie do aktualnego poziomu wiedzy i wymagań otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

- *„ W Uczelni ... istnieje Komisja ds. Zapewniania Jakości Kształcenia, której zadaniem jest wypracowanie procedur zapewniających wysoką jakość programów, nauczania i oceniania. Natomiast zaleca się, aby w jej działalność byli włączeni studenci. Ponadto na Uczelni w każdym instytucie istnieje zespół oceniający pracę nauczycieli akademickich. Odpowiada on za przeprowadzenie hospitacji zajęć, następnie rady instytutów wystawiają ocenę”.*

Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 12.03.2013 r.

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

- *„Interesariusze wewnętrzni – studenci biorą udział w poprawie jakości kształcenia na kierunku Objawia się to poprzez uczestnictwo w ankietyzacji pracowników dydaktycznych co najmniej raz na cztery lata. Za analizę wyników ankiet odpowiedzialny jest Dział Toku Studiów oraz jeden z prorektorów. Wyniki tych ankiet nie są upubliczniane”.*
- *„Ponadto w Instytucie odbywają się cykliczne spotkania z kadrami, jak i przedstawicielami studentów, na których omawia się problemy zapewnienia jakości kształcenia. Dla oceny postępu procesu podwyższania jakości kształcenia - spotkania te powinny być z większą szczegółowością protokółowane”.*
- *„Interesariusze zewnętrzni wzięli udział w ukierunkowaniu jakościowego kształcenia na wstępnym etapie tworzenia kierunku. Wówczas ... określili swe potrzeby w tym zakresie”.*
- *Możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia w procesie kształcenia przy udziale interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych przedstawia poniższa tabela”.*

Fundacja Rozwoju Edukacji i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 12.03.2013 r.

Ocena systemu zapewnienia jakości kształcenia na podstawie wykonanych kontroli uczelni (c.d.)

Tabela 2 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

Zakładane efekty kształcenia	program I plan stud	kadra	infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	działalność naukowa	działalność międzynarod	organizacja kształceni
wiedza	+	+	+	+	+	+
umiejętności	+	+	+	+/-	+/-	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+/-	+/-	+

+ pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia,

+/- budzi zastrzeżenia,

- nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych:

1). Jednostka wprowadziła na ocenianym kierunku odpowiednie procedury których celem jest zapewnienie wysokiej jakości kształcenia. Wewnętrzny system jakości kształcenia działa prawidłowo.

2) Widoczny jest dobry wpływ interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych na system zapewnienia jakości kształcenia.

Podsumowanie i wnioski

- 1) **Wdrożenie Krajowych Ram Kwalifikacji może stanowić początek budowy systemu zapewnienia (QA) i oceny jakości kształcenia w Polsce. Jednakże kryteria zakładanych w sylabusach efektów kształcenia w zakresie „wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych”, w programach nauczania opracowywanych przez stojących na straży swoich przedmiotów nauczycieli, powinny być ustalane oraz konsultowane także z pracodawcami i studentami**

- 1) **Przyjęcie w KRK procedur Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS - *European Credit Transfer System*) zmierza do opracowania ujednoczonych kryteriów oceny dla polskich uczelni, a więc i zajęcia przez nie właściwych miejsc w rankingu jakości uczelni europejskich**

- 2) **Wytyczne PKA dotyczące: „stosowania na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia” mogą stanowić początek budowy systemu monitorowania i kontroli jakości (QC) w uczelniach polskich. Jednakże, jak wynika z wizytacji, uczelniane systemy monitoringu i kontroli jakości polegają głównie na opracowaniu stosownych, często biurokratycznych zarządzeń rektora, nie zawsze potem stosowanych w praktyce**

- 3) **Budowa systemu zapewnienia odpowiedniej jakości kształcenia w uczelniach wymaga wsparcia finansowego. Nie służy temu przyjęta zasada wysokiego finansowania kilku największych uczelni w Polsce kosztem pozostałych.**

Dziękuję Państwu za uwagę

Prof. dr hab. inż. Stanisław Oszczak

1) Katedra Nawigacji Lotniczej

W S O S P w Dęblinie

2) Centrum Badań Kosmicznych PAN

***3) Katedra Geodezji Satelitarnej i Nawigacji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie***

E-mail: oszczak@uni.olsztyn.pl

Tel.: 601-93-00-90